

INHOUD 2012

INLEIDING

Taken en organisatie	
Formulering van Kerntaken Museumfederatie Fryslân vanaf 2013: Capaciteitsversterking	1
Musea lid van Museumfederatie Fryslân	
Veranderingen in de musea en werk van museummedewerkers	
Situatie in Fryslân in de musea	3

KERNTAKEN MUSEUMFEDERATIE

1. Basisondersteuning op alle onderdelen van het museale werk	5
2. Kwaliteitsverbetering van musea en professionalisering van de Museummedewerkers	8
3. Coördinatie en regie van gezamenlijke activiteiten en cultuurparticipatieprojecten	10
4. Promotie	15
Bijlage 1: samenstelling van het team van Museumfederatie Fryslân in 2012	16

INLEIDING

Taken en organisatie

In 2012 is de opdracht van Museumfederatie Fryslân gebaseerd op de Museumnotitie van provincie Fryslân uit 1999 en de Cultuurnota 2009-2012 'Finsters Iepen'. In het jaarverslag over het jaar 2012 gaan we uit van de volgende opdracht voor de aangesloten musea en oudheidkamers van Museumfederatie Fryslân:

- 1. Basisondersteuning op alle onderdelen van het museale werk**
Dit betreft de bedrijfsvoering, het behoud, beheer en het toegankelijk maken van het materiële erfgoed, maar ook presentaties met bijbehorende publieksactiviteiten.
- 2. Kwaliteitsverbetering van de musea en professionalisering van de (vrijwillige) museummedewerkers vormen de taak van de Museumfederatie.**
Deskundigheidsbevordering in al haar vormen staat hierin centraal. In de aangeboden cursussen en de beschikbare informatie zijn de wettelijke eisen en relevante standaarden verwerkt.
- 3. Coördinatie en regie van gezamenlijke activiteiten en cultuurparticipatieprojecten** voor groepen musea en erfgoedinstelling. Hiermee draagt Museumfederatie Fryslân bij aan de presentatie van het culturele erfgoed op aansprekende wijze voor een breed publiek.
- 4. Promotie van de musea als groep en als sector van het culturele erfgoed** behoort tot het reguliere takenpakket van Museumfederatie Fryslân.

De museumconsulent Fryslân en haar team van projectmedewerkers hebben binnen de omschreven kerntaken activiteiten gerealiseerd.

In bijlage 1 vindt u de samenstelling van het team van Museumfederatie Fryslân in 2012.

Formulering van Kerntaken Museumfederatie Fryslân vanaf 2013: Capaciteitsversterking

Het jaar 2012 stond in het teken van het uitwerken van plannen voor 2013 en de daaropvolgende jaren. Begin dit jaar werd bekend dat de tijdelijke subsidie voor Handhaving Museumregister, na 10 jaar, vanaf 2013 onderdeel van de budgetsubsidie zal worden. Er kan nu een team blijven dat zich richt op de toekomst!

Voor de zomer van 2012 werd duidelijk wat de hoofdlijnen van het Integraal Beleidsplan Cultuur, Taal en Onderwijs zouden worden. Bij de presentatie ervan bleek dat de Museumfederatie onderdeel wordt van de basisinfrastructuur én dat de reeds geformuleerde plannen makkelijk inpasbaar zijn in het nieuwe beleid.

Verder is er in 2012 hard gewerkt om samen met de NHL een publieksmonitor te realiseren. Kengetallen zijn steeds vaker nodig voor de onderbouwing van beleid. De plannen voor de monitor bleven abstract en te weinig toegesneden naar de museale praktijk. In september 2012 is er voor gekozen om dit pad niet verder te bewandelen en de verdere gebruiksmogelijkheden van MusEAna te onderzoeken. Hierbij willen zoveel mogelijk voorkomen dat MusEAna een extra werklast vormt voor de musea.

Het team van de Museumfederatie en de bestuursleden met een museale achtergrond (Evert Kramer, Frédérique van der Palm en Adrie Warmenhoven) hebben het conceptdocument Kerntaken Museumfederatie Fryslân vanaf 2013 geformuleerd. Dit document is door het team gespiegeld met collega's uit andere provincies. Het begrip **capaciteitsversterking** staat hierin centraal. De actualisering van de provinciale opdracht voor de provincie Fryslân, vanaf 2013, is als volgt:

1. Primaire doelgroep is (vrijwillige) medewerkers van musea met ambitie en de potentie om dit waar te maken.
2. Niveau van advisering, maar ook de instrumenten hierbij, hebben het vernieuwde museumregister als leidraad. Dit is dus inclusief de verbreding en verdieping die dit de komende jaren krijgt en de jaarlijkse zelfanalyse van de musea.
3. Versterken van het introduceren van nieuwe ontwikkelingen in het werkveld met de vertaling voor de primaire doelgroep. 'Vertaling' van beschikbare informatie gebeurt veel in samenwerking met collega-instellingen in de andere provincies, inclusief Vlaanderen, maar zeker ook met professionele collega's in de musea en erfgoedinstellingen in Fryslân. Duidelijk hulpmiddel hierbij zou een gestructureerd kennisnetwerk met professionele, inclusief provinciale, instellingen vormen. Museumfederatie Fryslân heeft ideeën hoe dit voor een aantal werkgebieden kan worden opgebouwd en voor andere versterkt.
4. Programma op het terrein van deskundigheidsbevordering opzetten op onderdelen van het vernieuwde museumregister en over nieuwe ontwikkelingen (o.a. met LCM). Aanbod afstemmen met aanpalende provincies, zodat er een afgewogen aanbod is op reisafstand, maar waarschijnlijk gedeeltelijk buiten Fryslân. Inzet van externe docenten hierbij.
5. Samenwerken binnen LCM en verwante organisaties aan instrumenten voor (vrijwillige) museummedewerkers waarvan e-learning onderdeel uitmaakt. Informatie over museaal werk verder digitaliseren (o.a. in samenwerking met LCM) en aanbieden via websites en digitale platforms.
6. De vorming van duurzame netwerken en platforms stimuleren en deze ondersteunen.
7. Naast de rol van adviseur, de rol als intermediair, regisseur en aanjager versterken. De rol als 'docent' vermindert.
8. Museumfederatie heeft veel informatie over kwalitatief sterke projecten in de provincie Fryslân, die door anderen zijn gerealiseerd. Deze informatie systematisch verzamelen en beschikbaar stellen. Zo mogelijk een bijdrage leveren aan de borging van de resultaten van projecten. In samenwerking met collega-instellingen in Fryslân, pilot projecten zoveel mogelijk uitrollen naar andere delen van de provincie.
9. Versterking van het aanbod voor de leden. Gemeenschappelijke inkoop behoort tot de mogelijkheden. Afstemming van het ledenaanbod met provinciale museumverenigingen in de zeven andere Nederlandse provincies en Nederlandse Museumvereniging.
10. In het kader van de uitwerking van de integrale beleidsnota Cultuur, Taal en Onderwijs, maar ook in de vierhoek Cultuur, Erfgoed, Ruimte en Recreatie/Toerisme, waar integraal beleid zeer wenselijk is, wil de Museumfederatie Fryslân graag bijdragen aan de totstandkoming van de 'Culturele biografie van Fryslân' en musea laten bijdragen aan 'Collectie Nederland'. Initiatieven zoals bijvoorbeeld 'Oneindig Noord-Holland', 'BV Limburg' en 'Zeeuwse Ankers'¹ werken erg inspirerend.

Integrale beleidsvisies in de provincie Fryslân leiden tot ontzuiling, vooral in het erfgoedveld. Museumfederatie Fryslân kan hieraan bijdragen vanuit haar visie van capaciteitsversterking en opdracht van kwaliteitsverbetering van (vrijwillige) museummedewerkers. Museumfederatie Fryslân zal hierin nadrukkelijk de bestaande samenwerkingsverbanden gebruiken met bestaande erfgoedhuizen in Nederland en Vlaanderen.

Dit is slechts mogelijk als er een duurzaam platform wordt opgebouwd en met klankbordinstellingen uit het 'erfgoedveld' in Fryslân kan worden gewerkt.

Musea lid van Museumfederatie Fryslân

Het werk van het team van Museumfederatie Fryslân in 2012 is gericht op de 74 aangesloten leden. In 2012 werd het Nationaal Modelspoor museum in Sneek opnieuw als lid begroet. Tot het ledenbestand behoren ook de vier provinciale musea, het Prinsessehof en Tresoar. Met hen wordt vooral

¹ Drie verschillende initiatieven uit de provincies Noord-Holland, <http://www.oneindignoordholland.nl/>, Limburg <http://www.bv-limburg.eu/> en Zeeland <http://www.scez.nl/8/projecten/101/zeeuwse-ankers>

samengewerkt, hoewel ook zij allen van de adviestaak van Museumfederatie Fryslân gebruik maken en deelnemen aan projecten.

De meeste vragen om advies komen namelijk van (vrijwillige) medewerkers van geregistreerde musea. De advisering betreft actuele ontwikkelingen en meer complexe vraagstukken binnen het museale werk.

De medewerkers van Museumfederatie Fryslân verwijzen steeds vaker door naar collegae in musea binnen de provincie, maar ook naar instellingen en collegae buiten de provincie. Steeds meer collegae delen hun deskundigheid met elkaar en de Museumfederatie.

Museumfederatie Fryslân volgt de ontwikkelingen in het veld en heeft deze in 2012 op een rij gezet. In de afgelopen jaren is voor de musea onder invloed van beleidsveranderingen en ook door bezuinigingen de inhoud van het werk gewijzigd.

Regelmatig beoordelen overheden en bestuurders de musea slechts op de hoogte van de bezoekcijfers. Musea kunnen daarop anticiperen en hun meerwaarde 'meetbaar' aantonen. Deze meerwaarde omvat (gelukkig) meer dan bezoekersaantallen, zoals ook verwoord in de publicatie 'Meer dan Waard, De maatschappelijke betekenis van musea'².

Veranderingen in de musea en werk van Museummedewerkers:

1. Een museum moet tegenwoordig een gelijke waardering van inzet ontwikkelen voor bedrijfsvoering, collectie- én publiekstaken. In het verleden lag de nadruk van de museumleiding op de collectietaak. Naast de gelijke waardering van inzet voor bedrijfsvoering, collectie- en publiekstaken, wordt er steeds meer en vaker gericht gewerkt voor verschillende publieksgroepen: 'Het algemene publiek bestaat niet (meer)'.
2. Verder is er een groei van bereidheid tot samenwerking binnen de regio en gezamenlijk werken aan de 'verbetering van het Friese product'.
3. Tot op heden was digitalisering van de museale collectie gericht op collectiebeheer en – management. Steeds vaker is digitalisering ook ten dienste van de publiekstaak inclusief plaatsing van collecties op internet.

Situatie in Fryslân in de musea:

Sinds jaar en dag constateert het team van de Museumfederatie dat de musea in de provincie Fryslân relatief sterk zijn in vergelijking met de musea in de naastgelegen provincies.

In 2012 werd deze conclusie opnieuw bevestigd. Opmerkelijke punten voor de musea in Fryslân zijn:

1. Brede groep van musea die voldoet aan eisen van de Museumnorm en dit in een veranderend klimaat wil handhaven. Museummedewerkers hebben in de afgelopen jaren sterk aan de eigen deskundigheid gewerkt en blijven dit doen.
2. Professionele musea treden steeds meer naar buiten. Ze richten zich op andere publieksgroepen en staan midden in de samenleving. Voorbeeld: deelname van Museum Martena in Franeker aan de agrarische dagen. Activiteiten en stands (met hapjes) in de vrij toegankelijke museumtuin.
3. Groeiende bereidheid tot het delen van kennis bij geregistreerde musea, en daarbinnen vooral bij de professionele musea. Welke kennis heeft mijn collega en op welk terrein kunnen we ons gezamenlijk versterken?
4. Hardnekkig beeld van de 'grote' (= provinciale instellingen) tegenover de 'kleine musea'. Deze situatie is al een aantal jaren niet juist en het verschil wordt steeds kleiner.
5. Stabiele groep van 'vrijwilligersmusea' met de ambitie om door professionele collega-instellingen in Fryslân serieus te worden genomen. Een aantal vrijwilligersmusea slaagt hierin op een aantal deelgebieden van het museumwerk. Opvallend is dat in Fryslân een derde van het aantal geregistreerde musea bestaat uit vrijwilligersmusea.

² De maatschappelijke betekenis van musea (april 2011)

6. In Fryslân zijn er relatief weinig 'hele kleine' musea en oudheidkamers. De oudheidkamers, die niet in eigen kennis en kunde investeren, hebben het moeilijk. In Fryslân zijn opvallend veel, meestal zelfstandige, verwante organisaties en instellingen. Te denken valt aan archeologische steunpunten, historische informatiepunten (ook in kerken) en bezoekerscentra. Dit aantal groeit nog steeds.

Alle musea, groot en klein, werken met vrijwilligers binnen de uitvoering van de reguliere taken. Ook zijn er 'zij-instromers'. Dit zijn de medewerkers met een andere vooropleiding, die nu museale taken uitvoeren. De beschikbare informatie voor advies en een belangrijk deel van het programma van deskundigheidsbevordering is op deze groep gericht. De vrijwilligers zijn van groot belang voor de instandhouding van de kwaliteit in de musea.

KERNTAKEN MUSEUMFEDERATIE

In de opdracht zijn de vier kerntaken van de Museumfederatie Fryslân geformuleerd:

- 1. Basisondersteuning op alle onderdelen van het museale werk**
- 2. Kwaliteitsverbetering van de musea en professionalisering van de (vrijwillige) museummedewerkers.**
- 3. Coördinatie en regie van gezamenlijke activiteiten en cultuurparticipatieprojecten**
- 4. Promotie van de musea als groep en als sector van het culturele erfgoed**

1. Basisondersteuning op alle onderdelen van het museale werk

Binnen de basisadvisering is in 2012 met ongeveer de helft van de aangesloten musea gesproken over de verschillende onderdelen van het museale werk. Dit percentage ligt hoger dan in 2011 (toen 40%) en heeft als belangrijkste redenen de reactie van de leiding van musea op aangekondigde bezuinigingen of de wens van de lokale overheid tot wijziging van beleid én de introductie van het vernieuwde Museumregister als beleidsinstrument.

In 2012 werd het spreekuur geïntroduceerd. Bij het team van de Museumfederatie is dit spreekuur goed bevallen. De aangeleverde informatie kon zo nodig met meer adviseurs worden voorbereid en bij het gesprek kan op afroep een collega aanschuiven. Vanzelfsprekend scheelt het reistijd, zodat met dezelfde bezetting meer advies kan worden gegeven.

De advisering gebeurt door museumconsulent Mirjam Pragt, die naast het totaaloverzicht van het museale werk als inhoudelijke aandachtsgebieden de bedrijfsvoering van musea en de collectietaak op zich neemt. Dit doet zij in samenwerking met de collega's op het terrein van conservering, Marja Kivinen en Sjoukje Polet voor de publiekstaken. Voor een aantal uren kon in 2012 een beroep worden gedaan op Marjan Brouwer, conservator Museum Martena, voor het onderdeel digitalisering. Marjan heeft zich in 2012 vooral toegelegd op de behoeftepeiling op het terrein van digitalisering bij de musea. Zodat zij vanaf 2013 gerichte ondersteuning kan bieden en plannen hiervoor kan uitwerken. Behalve de museumconsulent worden de overige inhoudelijke deskundigen allen uit het budget voor Handhaving van het Keurmerk bekostigd; ook voor de basisadvisering en het up-to-date houden van de beschikbare informatie op alle inhoudelijke aandachtsgebieden.

Deze ondersteuning kent een projectsubsidie en is daarom op pagina 8 beschreven.

Voor basisadvisering werd in 2012 met 36 instellingen samengewerkt. Hieronder is een splitsing naar de museale taken gemaakt, hoewel er een verandering in de adviesvraag merkbaar is.

In 2012 hebben we ook de verandering in vraag aan Museumfederatie Fryslân op een rij gezet:

1. De meeste vraag om advies komt van (vrijwillige) medewerkers van geregistreerde musea. De advisering betreft actuele ontwikkelingen en meer complexe vraagstukken binnen het museale werk. Hiervoor verwijst het team van de Museumfederatie steeds vaker naar collega's in musea in Fryslân en daarbuiten. Relatief veel vragen met betrekking tot de bedrijfsvoering inclusief alle facetten van veiligheidszorg in de musea en voor de collectie (evenals in 2011), maar ook over activiteiten voor doelgroepen en nieuwe concepten voor de presentatie.
2. De vragen hebben tot doel het onderhouden van het niveau op het terrein van collectietaak, bedrijfsvoering en publiekstaak van musea voor nieuwe (vrijwillige) medewerkers. Dit is een continue proces. 'Pionieren' door de totale organisatie van musea (en oudheidkamers) betreft slechts een klein deel van de leden van Museumfederatie Fryslân.
3. Naast adviesvragen is er een groei in vraag naar rol als intermediair, 'aanjager' van samenwerkingsprojecten en gezamenlijke activiteiten. Dit betreft vaak projecten van musea met andere doelgroepen en instellingen (onderwijs, recreatie/toerisme etc.).
4. Groeiende vraag door verwante instellingen/organisaties van musea. Het betreft vooral historische verenigingen, maar ook kerken, archeologische werkgroepen, molens etc.

Verwijzing naar de Museumfederatie gebeurt meestal door museummedewerkers in een samenwerkingsverband. Niveau van de vraag betreft meestal het niveau van het vorige punt. Deze vragen kunnen slechts door het beschikbaar stellen van informatie of verwijzing naar collegae worden beantwoord. Echt advies, waar met regelmaat naar wordt gevraagd, is slechts tegen betaling mogelijk. De uren die beschikbaar zijn voor de kerntaken zijn hiervoor ontoereikend.

Publiekstaak:

De aard van de vragen was vergelijkbaar met de afgelopen jaren, namelijk;

- advies bij de ontwikkeling van een nieuw museaal concept en de keuze van een vormgever;
- mogelijkheden over het invoegen van 'verhalen' in de presentatie of activiteitsaanbod, waarbij digitale middelen worden gebruikt;
- activiteiten voor speciale doelgroepen, zoals gezinnen en 55+ers;
- zoals alle jaren komen er veel vragen over versterking van het educatief aanbod, passend bij het museaal concept en als aanvulling of vervanging van de lesstof in het (basis) onderwijs.

Bedrijfsvoering:

- Er waren vragen over subsidies en fondsenwerving. Ook kwamen er vragen over BTW en financieel beheer van grote projecten.
- De samenstelling van het museale team en de mogelijkheden van een sterkere inzet van vrijwilligers in reguliere museumtaken. Dit met het oog op de toekomst en eventuele bezuinigingen.
- Mogelijkheid van samenwerking van musea met allerlei organisaties in de regio en verwijzingen naar collegae met verwante plannen kwamen aan de orde.

Collectietaak:

- Digitalisering voor verschillende toepassingen in het museale werk (inclusief publiekstaak);
- Afstoten van collectieonderdelen het opstellen van een nieuw beleids- en/of collectieplan met een wijziging van de koers van het museum.
- Advisering over klimaat én licht gebaseerd op de nieuwe klimaatrichtlijnen. Dit betreft vooral klimaat en licht binnen de presentatie.
- Verantwoorde 'schoonmaak' van voorwerpen in presentatie en depot.
- De restauratie van voorwerpen.
- Verhuizing van collecties en de inrichting van depots.

Hiernaast zijn er 7 musea begeleid waarvan er 4 ingrijpende plannen hebben, die ook wijziging in de organisatie en bedrijfsvoering met zich mee brengen. Zij hebben daarom om meer advies en ondersteuning verzocht hebben en 3 anderen die al in vorige jaren zijn gestart en waarvoor de ondersteuning in 2012 werd gecontinueerd.

Uitgangspunt is dat het museum zelf zijn plannen formuleert en realiseert.

De medewerkers van Museumfederatie Fryslân adviseren op hoofdlijnen, schetsen de mogelijkheden voor de aanpak, de financiering, het tijdpad en begeleiden waar nodig het proces.

Regelmatig wordt gevraagd om een specifiek onderwerp voor een museum uit te gaan zoeken. Als dit informatie oplevert die voor ca. 6 andere musea bruikbaar is, wordt geprobeerd om dit in te passen in het reguliere werk. Het hele netwerk van museumconsulenten, erfgoedhuizen en museumcollega's binnen en buiten de provincie kan worden ingezet bij de uitwerking. Andersom betrekken onze collega's uit andere provincies ons ook bij hun vragen en problemen. Informatie over bestaande onderwerpen wordt geactualiseerd. Hierover wordt documentatie en literatuur bijgehouden, maar vooral informatie van internet verzameld.

Voorbeelden zijn:

- Voorbeelddocumenten over conditierapporten in verband met bruikleenverkeer, de handling van de voorwerpen en het transport;

- Informatie over lichtwaarden voor (kwetsbare) voorwerpen in de 'vaste' presentatie;
- Informatie over verzekeringen. Dit betreft zowel de verzekering van collectie, maar ook aansprakelijkheid m.b.t. bezoekers en vrijwillige medewerkers;
- Bezoekvoorwaarden;
- Informatie over educatieve activiteiten voor gezinnen.
- Voorbeelden van nieuwe museumpresentaties waarin systematisch leerstijlen zijn toegepast;
- Publieksonderzoek;
- Oral history en het gebruik van ander immaterieel erfgoed door musea (in huis en omgeving).

Een volgend onderdeel van de basisadviesing is het beantwoorden van allerlei vragen van musea en andere erfgoedinstellingen. De groei van het aantal vragen is in 2012 stabiel gebleven, maar de vragen van musea waren vooral gericht op de vernieuwde eisen van het Museumregister. Zoals eerder gemeld kwamen er opnieuw meer vragen van 'niet-musea'. De Museumfederatie heeft een groeiende bekendheid, die mede wordt veroorzaakt door de deelname van erfgoedinstellingen aan projecten en samenwerkingsverbanden. Ook de medewerkers van de bureaus Plattelânsprojekten verwijzen instellingen voor vragen naar Museumfederatie Fryslân. Instellingen, die geen lid van Museumfederatie Fryslân zijn, worden geïnformeerd en beschikbare informatie wordt toegestuurd. Ook gemeenten doen in toenemende mate een beroep op de Museumfederatie.

In 2012 hebben de volgende groepen voor advies een beroep gedaan op de Museumfederatie:

- Musea, lid van de Museumfederatie Fryslân;
- Overige musea;
- Erfgoedorganisaties;
- Kunstorganisaties;
- Scholen;
- HBO-opleidingen en studenten hiervan;
- Provincie Fryslân;
- Gemeenten;
- Fondsen en organisaties/bedrijven die subsidies verstrekken aan of opdrachten uitvoeren voor musea;
- VVV's en verwante organisaties;
- Fries Uitbureau;
- Friesland Marketing;
- Particulieren, vooral voor het onderbrengen van voorwerpen bij musea;
- Collega's van museumconsulentschappen en erfgoedhuizen.

Ook in 2012 waren er opnieuw opvallend veel vragen over kengetallen (ook door gemeenten); verder over de mogelijkheden om een beroep te doen op tijdelijke subsidies en fondsen en vragen over veiligheidszorg en educatie.

Overzicht van adviesvragen:

- *Adviesing op het gebied van museaal beleid, inclusief cultural governance:* 90 aan overheden; 8 aan musea.
- *Adviesing op het gebied van subsidies voor museaal werk:* 60 aan musea, erfgoedinstellingen en lokale overheden.
- *Adviesing op het gebied van bedrijfsvoering, inclusief veiligheidszorg:* 30 aan musea, erfgoedinstellingen en lokale overheden.
- *Adviesing op het gebied van het onderdeel collectievorming (inclusief afstoten) binnen de collectietaak:* 35 musea en particulieren. Ruim de helft zijn musea, maar ook particulieren nemen met regelmaat contact op. Zij willen advies over het onderbrengen van voorwerpen en collecties bij musea. Het betreft voorwerpen voor musea in Fryslân, maar ook daarbuiten. Musea stellen vooral vragen collectievorming en dan met name over 'selectie aan de poort' en afstoting.
- *Adviesing op het gebied van behoud en beheer binnen de collectietaak:* 30 musea, erfgoedinstellingen en particulieren.

- *Advisering op het gebied van registratie en documentatie binnen de collectietaak:*
40 musea, erfgoedinstellingen (vooral historische verenigingen) en lokale overheden. Het betrof in 2012 vooral ook vragen over toepassingen van collectie-informatie in presentaties en/of op internet.
- *Advisering op het gebied van de publiekstaak:*
28 musea en erfgoedinstellingen. Hiernaast komen er vragen over deelname aan educatieve projecten of het vervaardigen van educatief materiaal. Het betrof in 2012 zowel vragen over erfgoededucatie voor het onderwijs, maar ook activiteiten voor gezinnen (soms als afgeleide van het reguliere educatie aanbod).

2. Kwaliteitsverbetering van musea en professionalisering van de museummedewerkers

Deskundigheidsbevordering is één van de pijlers voor de kwaliteitsverbetering in de musea. De kwaliteit van de (vrijwillige) medewerkers vormt de basis van het niveau in de musea in Fryslân. Als onderdeel van de basisadviesering is ook in 2012 door Museumfederatie Fryslân een aantal bijeenkomsten en workshops georganiseerd. Gezien de beperkte capaciteit van de Museumfederatie worden musea met behoefte aan workshops steeds vaker verwezen naar het cursusaanbod in andere provincies. Ook in 2012 zijn vooral workshops georganiseerd. Binnen praktische workshops kunnen ook nieuwe ontwikkelingen, standaarden en theorieën van het museale werk worden verwerkt.

Taakveld Bedrijfsvoering

Tweemaal een Herhalingscursus BHV voor museummedewerkers

Op verzoek van musea is door Museumfederatie Fryslân een Herhalingscursus BHV georganiseerd voor louter (vrijwillige) museummedewerkers. Deze eendaagse cursus die op 29 mei 2012 is verzorgd door BHV.nl in het Fries Scheepvaartmuseum in Sneek voor 12 personen en op 4 juni 2012 in het Jopie Huismanmuseum in Workum voor 13 personen.

Taakveld Collectie en behoud/beheer

Workshop Praktische zorg voor hout

Op 21 mei 2012 heeft in het Fries Museum de workshop Praktische zorg voor hout plaatsgevonden. In samenwerking met de Museumfederatie is deze workshop verzorgd door Michiel van den Ent (rijksgediplomeerd meubelrestaurator). Er deden 17 (vrijwillige) museummedewerkers mee aan deze workshop. Drie van hen waren afkomstig uit het Drents Museum.

Workshop Dataloggers

Op 18 juni 2012 vond in Museum Martena de workshop Dataloggers plaats. In samenwerking met de Museumfederatie werd deze workshop verzorgd door Cindy Zalm (Crown Fine Art). Er waren 11 vertegenwoordigers van verschillende musea die hier aan deelnamen.

Deskundigheidsbevordering door LCM in de komende jaren

In 2012 is het beleidsplan van het LCM (= Landelijk Contact Museumconsulenten) opnieuw geformuleerd. De meerwaarde die het LCM heeft in het veranderende werkveld van cultureel erfgoed is onder de loep genomen. De taakstelling van de museumconsulentschappen/ erfgoedhuizen is de laatste jaren namelijk niet langer in elke provincie gelijk. Er zijn naast adviseurs musea ook erfgoedadviseurs en vele kleine zelfstandigen die zich op de adviestaak richten.

Het LCM ziet zichzelf nadrukkelijk als een **netwerk van adviseurs**, met in de basis een verankering op provinciaal niveau. Het LCM wil nadrukkelijk ook een platform bieden voor adviseurs die landelijk, regionaal of meer thematisch werken.

Verder heeft het LCM een **focusverbreding** gekregen. Het LCM richt zich niet meer uitsluitend op musea, maar op alle organisaties die collecties beheren: "Wat ons als adviseurs/museumconsulent bindt is het beleven van erfgoed d.m.v. collecties".

In de komende jaren zullen informatie en publicaties vooral op digitale wijze beschikbaar komen en wordt het scholingsaanbod doorontwikkeld, waarin alle aspecten van het werken met collectie aan bod komt (van publieksparticipatie tot depotbeheer). In 2012 zijn de voorbereidingen gestart voor het uitbreiden van de website www.museumconsulenten.nl met extra informatie, documenten en filmpjes. Deze informatie is gericht op de vrijwilliger in de erfgoedinstelling en zal ook veel informatie bevatten die aansluit bij het vernieuwde Museumregister. De geplande oplevering van de website is najaar 2013.

Museumpeil

Ook in 2012 zijn twee nummers van het blad Museumpeil verschenen. Deze publicatie wordt door het Landelijk Contact Museumconsulenten samen met de Vlaamse museumconsulenten uitgegeven. Hierin worden aspecten van het museale werk behandeld vanuit een praktijkgericht perspectief. De thema's in 2012 zijn Cultureel ondernemerschap: nieuwe opgaven voor musea en wegens verbouwing gesloten.

Op basis van het ondernemingsplan dat in 2012 is opgesteld is het mogelijk dat het blad in de periode tot en met 2014 kan blijven bestaan. Dit is mede mogelijk door de meerjarige, financiële steun van de Vlaamse museumconsulentschappen, FARO en collectieve afname door een aantal Nederlandse provincies zoals Fryslân.

Kwaliteitszorgproject: Keurmerk van het Nederlands Museumregister

De pijler onder de kwaliteitsverbetering van musea in Fryslân is het keurmerk van het Nederlands Museumregister. Het grootste belang ervan is dat de eisen van het keurmerk de leidraad zijn gaan vormen voor de werkwijze in musea. In 2012 is het vernieuwde Museumregister geïntroduceerd.

Eind 2012 waren 37 musea in Fryslân opgenomen in het Nederlands Museumregister en twee waren in het bezit van de status van voorlopig geregistreerd museum. Twee musea zijn in 2012 gestart met de aanmelding voor het Nederlands Museumregister. Naast de geregistreerde en voorlopig geregistreerde musea, is er een groep van ca. 15 musea, die aan meerdere onderdelen van het keurmerk voldoen. De situatie binnen deze musea draagt ertoe bij dat niet aan alle eisen kan worden voldaan.

De eisen van het keurmerk vormen het uitgangspunt waarop het team van de Museumfederatie ondersteuning aanbiedt. Binnen de werkzaamheden van het team van de Museumfederatie, vormt de inzet voor het Museumregister een belangrijk aandeel.

- Op 21 februari 2012 was het team van adviseurs van Museumfederatie Fryslân aanwezig bij de landelijke bijeenkomst over het vernieuwde Museumregister in het Havenmuseum in Rotterdam. Senior-auditor Ellie Bruggeman en Heleen Buijs (bestuurslid van Stichting Nederlands Museumregister) informeerden de museumconsulenten en adviseurs. Verder was er gelegenheid tot discussie over de mogelijke knelpunten voor de musea en mogelijkheden voor advies en ondersteuning door de provinciale museumconsulentschappen en erfgoedhuizen;
- 2 maart 2012 heeft de voorlichtingsbijeenkomst over het vernieuwde Museumregister plaatsgevonden in Natuurmuseum Fryslân. Senior-auditor Ellie Bruggeman zette de hoofdlijnen uiteen. Er waren 43 personen uit 31 musea aanwezig.
- In april en december 2012 is er door de Museumfederatie een digitale nieuwsbrief over het vernieuwde Museumregister samengesteld;
- Aangezien de musea een zelfanalyse moesten aanleveren, is er vooral per mail, telefoon en via het spreekuur op het kantoor van de Museumfederatie advies uitgebracht over de eisen van het keurmerk. Hiervan hebben 16 musea gebruik gemaakt.
- Hiernaast is er met 7 musea op locatie gesproken over de eisen van het keurmerk. Het doen van metingen of overleg met een groter aantal personen (ook bestuursleden) was de reden dat medewerkers van de Museumfederatie naar het museum afreisden.
- De meeste vragen over het vernieuwde keurmerk gingen over:
De werking van het systeem en de wijze waarop de vragen moesten worden onderbouwd (met documenten);
De interpretatie van de vragen over het kwaliteitssysteem;
De gevraagde documenten over de bedrijfsvoering en dan met name over de financiële garanties voor meerdere jaren;
Documenten met betrekking tot veiligheidszorg.
- In 2012 is de Museumfederatie met regelmaat benaderd met vragen over de werking van het vernieuwde Museumregister (ca. 20 maal) door gemeenten en provincieambtenaren. Deze groep kreeg ook de nieuwsbrief over het vernieuwde Museumregister toegestuurd.

3. Coördinatie en regie van gezamenlijke activiteiten en cultuurparticipatieprojecten

Het stimuleren van samenwerking tussen de musea en/of van de musea met andere erfgoedinstellingen is een middel tot kwaliteitsverbetering en geeft mogelijkheden tot versterking van het museumveld in Fryslân.

Door samenwerking blijven de medewerkers van de Museumfederatie Fryslân op de hoogte van nationale en internationale ontwikkelingen in het museale werk. De nationale ontwikkelingen binnen de verwante erfgoedsectoren zijn steeds vaker een onderwerp dat gezamenlijk door de museumconsulenten wordt besproken.

Museumfederatie Fryslân werkt binnen de provincie samen met erfgoedcollega's om projecten te realiseren. Naast samenwerking binnen de sector cultuur en erfgoed worden de activiteiten afgestemd met vertegenwoordigers van onderwijs en toerisme.

De Friese taal neemt een belangrijke plaats in bij de realisatie van producten voor het (museaal) cultureel erfgoed en het onderwijs.

Regionale samenwerkingsverbanden

In 2012 zijn er samenwerkingsverbanden van musea actief in de noordoosthoek (Markant Friesland), de zuidwesthoek en de gemeente Boarnsterhim. Allemaal hebben ze gezamenlijke promotie als doelstelling. In de zuidwesthoek is de samenstelling van het samenwerkingsverband aangepast aan de gemeentegrenzen van de nieuw te vormen gemeente Súdwest-Fryslân. Ook is er een samenwerkingsstichting van de bezoekerscentra van de 5 Nederlandse Waddeneilanden actief. Zij werken samen binnen concrete projecten, zoals in het kader van 'oorlogserfgoed' waarvoor in 2012 vanuit het Waddenfonds een bijdrage is gekomen.

Samenwerkingspartners van Museumfederatie Fryslân

Fryslân

De museumconsulent Fryslân heeft in 2012 o.a. samengewerkt met/binnen:

Fries Educatief Platform

Frysk Fertel en Foarlês Festival

Stenden Hogeschool

Noordelijke Hogeschool Nederland

AFÛK

CEDIN

Monumintehûs Fryslân, zoals Stichting Steunpunt Monumentenzorg Fryslân, Stichting Alde Fryske Tsjerken, Stichting Fryske Mole en Stichting Staten en Stinzen

Landschapsbeheer Fryslân

Bibliotheekservice Fryslân

Theater De Harmonie / Fries Uitbureau

Keunstwurk, inclusief coördinator erfgoededucatie

Archeologisch wurkverbân

Archeologische steunpunten (via Afûk)

Noord-Nederland

Medewerkers van de museumconsulentschappen/erfgoedhuizen in Groningen en Drenthe, evenals de Stichting Drentse musea, maar ook met museummedewerkers in deze provincies. Uitwisseling van informatie over projecten en museale kennis zijn meestal de onderwerpen van contact (vooral per e-mail en telefoon).

Nationale en internationale samenwerking:

Landelijk Contact Museumconsulenten

Nederlandse Museumvereniging

Vereniging Rijksgesubsidieerde Musea

Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland

Overleg Provinciale Erfgoedhuizen Nederland (OPEN)

Erfgoed Nederland

Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE), waarin zijn opgenomen Instituut Collectie Nederland en het Kenniscentrum Veiligheid Cultureel Erfgoed

Museum Catharijneconvent, afdeling Erfgoed in Kerken en Kloosters ('opvolger' van Stichting Kerkelijk Kunstbezit Nederland)

FARO (Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed)

Museumconsulenten in de verschillende Vlaamse provincies

Museumsverband Ost-Friesland (vertegenwoordigt ook Emsland)

Museumsverband Oldenburgerland (vertegenwoordigt ook Bremen)

Projecten

Projecten vormen een impuls op één of meerdere onderdelen van het museale werk voor alle aangesloten musea, een groep musea en/of voor Fries cultureel erfgoed.

Project vanuit de bedrijfsvoering

Netwerkaanpak Veiligheidszorg

In 2012 is het vervolg van het project Netwerkaanpak Veiligheidszorg uitgevoerd. Doelstelling van dit meerjarige project is de totstandkoming van calamiteitenplannen in de deelnemende instellingen en het oprichten van regionale netwerken. In 2011 zijn er 5 regionale netwerken gevormd in Noordoost, Zuidoost en Zuidwest Friesland evenals in Midden Friesland, waarbinnen Leeuwarden een grote plaats inneemt, en in Noordwest Friesland dat samen met de Waddeneilanden bijeenkwam. In 2012 is vooral het netwerk Midden Friesland bijeengekomen.

In 2012 loopt het project nog door zodat instellingen die nog aan calamiteitenplannen werken, deze nog kunnen afronden.

- Museumfederatie Fryslân heeft begin 2012 de resultaten van de evaluatie van het project Netwerkaanpak Veiligheidszorg onder de 55 deelnemende instellingen uitgewerkt. Bij de evaluatie is ook gevraagd naar de informatiebehoefte van de deelnemers voor vervolgbijeenkomsten over dit onderwerp.
- Op basis van de resultaten van de evaluatie is in overleg met veiligheidkundige Simon Meerveld een spreekuur Veiligheidszorg georganiseerd. Dit spreekuur vond plaats op 11 juni 2012 in Museum Joure; naast Simon Meerveld was Marja Kivinen namens de Museumfederatie aanwezig. 7 musea hebben concept calamiteitenplannen besproken en advies gekregen over de afronding ervan.
- Als veelgevraagd thema werd Verzekeringen gemeld. Dit was dan ook het thema dat voor de slotbijeenkomst is voorbereid. Deze slotbijeenkomst is naar januari 2013 verplaatst omdat musea in de decembermaand vaak prioriteit moeten geven aan werkzaamheden binnen de eigen organisatie.
- In samenwerking met Kenniscentrum Veiligheid Cultureel Erfgoed van RCE en collega's van LCM zijn standaarddocumenten over veiligheidszorg en CHV geformuleerd op basis van het vernieuwde Museumregister.

Projecten vanuit de publiekstaak

Educatieve projecten

Help pake en beppe de vakantie door

Van 28 februari tot en met 2 maart 2012 heeft voor de 11de maal in de voorjaarsvakantie de activiteitenweek 'Help pake en beppe de vakantie door' plaatsgevonden. Dit jaar had Museumfederatie Fryslân het thema Stoer bedacht. Er zijn door de 35 deelnemende instellingen speciaal voor stoere meisjes en jongens activiteiten georganiseerd.

Op maandag 27 februari om 11.00 uur vond de feestelijke aftrap van de activiteitenweek plaats in het Fries Scheepvaart Museum te Sneek. Er vond een heuse Vikinginvasie plaats in Sneek. Gelukkig kwam Jan Wagenaar, Fries in hart en nieren en drager van de titel 'Sterkste man van Nederland', de vele aanwezige kinderen én (groot)ouders helpen.

Er zijn deze week 17.000 kinderen op stap geweest samen met hun pake en beppe, maar ook met hun ouders en andere volwassenen. De editie 2012 komt hiermee op tweede plaats na het recordjaar 2011 (20.400 bezoekers o.a. vanwege de Dino tentoonstelling in Natuurmuseum Fryslân).

- Medewerkers van Museumfederatie Fryslân verzorgden de projectcoördinatie.
- Museumfederatie Fryslân heeft ook de communicatie, en de provinciale (en nationale) publiciteit verzorgd. Hiertoe behoorden:
 - de aanpassingen op de website;

- het samenstellen en verspreiden van het promotiepakket, waaronder het aanschrijven van alle basisschoolkinderen in Fryslân;
- organisatie van de openingsactiviteit in het Fries Scheepvaartmuseum in Sneek.
- het opstellen en verspreiden van de landelijke, provinciale en regionale persberichten;
- het verzorgen van interviews op Omrop Fryslân (radio);
- het verzorgen van advertenties in Leeuwarder Courant en radiospotjes op Omrop Fryslân.

Museumschatjes

Na de edities in 2008, 2010 en 2011 is ook voor het schooljaar 2012/2013 het educatieproject Museumschatjes in Fryslân georganiseerd. In overleg met deelnemende instellingen, maar ook op basis van de uitkomst van de evaluatie naar de scholen, wordt de periode waarop in 2012/2013 kan worden deelgenomen aan Museumschatjes vrij gelaten. Met andere woorden in de periode september 2012 tot en met juli 2013 kunnen scholen deelnemen. Dit betekent dat in de website van Museumschatjes Friesland wordt vermeld welke deelnemende instellingen in de winter gesloten zijn. Soms is groepsbezoek op afspraak wel mogelijk.

Om de facturering naar de scholen en de afrekening naar de musea te vereenvoudigen is bepaald dat de kosten voor de schoolgroep € 35,00 bedragen. Dit is een gangbaar bedrag voor schoolbezoek aan musea en een gemiddelde voor de groepsgrootte van de deelnemende scholen in de afgelopen jaren. Overigens is de maximale grootte van de schoolgroep gesteld op 30 leerlingen.

Er is kant-en-klaar lesmateriaal voor in de klas op twee niveaus: bij groep 3 / 4 ligt de nadruk op een eerste kennismaking met het museum en leren kijken naar voorwerpen; bij groep 5/6 ligt de nadruk meer op erfgoed, de zin van het bewaren en waarde van voorwerpen.

Tijdens het museumbezoek aan één van de 25 deelnemende instellingen of kerken (nieuw vanaf 2012) gaat de leerling met behulp van de Kijkwijzer op zoek naar zijn/haar meest bijzondere museumschat. Er is materiaal voor een verwerkingsles in de klas.

Vanaf het schooljaar 2012/2013 is het materiaal ook Friestalig beschikbaar, dit is wel in digitale vorm.

De aanmelding komen nu met regelmaat binnen. Eindcijfers zijn pas in de zomer beschikbaar, maar de verwachting is dat in schooljaar 2012/2013 opnieuw ongeveer 2.400 leerlingen aan de slag zijn gegaan met de Kijkwijzers én daarvoor een museum of archief hebben bezocht.

SchoolMuseumProject

Het SchoolMuseumProject is jaren geleden aan Stenden Hogeschool overgedragen, maar de inhoud werd tot en met het jaar 2011 jaarlijks met elkaar afgestemd. In 2012 is het project geheel overgedragen aan Jacob Minkema en zijn collega's van Stenden. Een exemplaar van Museum magazine is voor elke student ter beschikking gesteld zodat de ca. vijftig 3de jaars Pabo studenten gericht een museum kunnen uitzoeken. Dit museum bezoeken ze met hun schoolklas en nemen deel aan een educatief programma. Jaarlijks doen nog steeds ruim 1.000 basisschoolkinderen uit Fryslân mee in het kader van deze activiteiten van het SchoolMuseumProject.

Museumfederatie Fryslân en Keunstwurk praten vanaf eind 2012 met Stenden Hogeschool over deelname van Pabostudenten aan de activiteiten die in het kader van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit worden ontwikkeld en in de jaren vanaf 2013 worden georganiseerd. De Museumfederatie neemt namelijk de coördinatie van het onderdeel erfgoededucatie op zich. Een vertrouwde samenwerking kan nu in een vernieuwde vorm worden voortgezet.

Activiteiten tegen betaling

- **Klimaatabonnement**

Buiten de gratis basisadviesing, op het terrein van behoud en beheer van de Museumfederatie Fryslân, wordt het klimaatabonnement aangeboden. Meetapparatuur in de musea is in 2012 tegen kostprijs geïjkt; museummedewerkers brengen en halen de apparatuur. Ook wordt er, als de consulent conservering een museum bezoekt, ter plaatse de ijking uitgevoerd. Voor de musea zijn de betrouwbare uitkomsten van de meetapparatuur de basis voor de beheersing van de klimatologische omstandigheden binnen het museum.

- **Boekhouding van het Landelijk Contact Museumconsulenten (LCM)**

De museumconsulent Fryslân was tot en met september 2012 penningmeester van het LCM. Tot dat moment is de boekhouding van deze stichting tegen betaling bijgehouden. Vanaf oktober 2012 gebeurt dit door een collega van Erfgoed Brabant.

4. Promotie

Promotie van de musea als groep en als sector van het culturele erfgoed behoort tot het reguliere takenpakket van de Museumfederatie Fryslân.

De musea, lid van de Museumfederatie Fryslân, en de activiteiten van het museumconsulentschap zijn terug te vinden op www.museumfederatiefryslan.nl.

In 2012 zijn de contacten met de medewerkers van de Harmonie, die het Fries Uitbureau onderhouden, gecontinueerd. Contactgegevens van de musea worden aan hen doorgegeven. Ook zijn er contacten met Fryslân Marketing, vooral rond campagnes van deze organisatie.

De contacten met de provinciale kranten en Omrop Fryslân zijn en blijven goed. De provinciale media besteden met regelmaat aandacht aan de musea, vooral in de voorjaarsvakantie (Help pake en beppe de vakantie door), het Museumweekend, tijdens de Maand van de Geschiedenis en de berichtgeving over de jaarlijkse bezoekcijfers.

In 2012 zijn de contacten met het team van Maand van de Geschiedenis vernieuwd, aangezien deze maand vanaf dit jaar onder de verantwoording van het Nederlands Openluchtmuseum en Rijksmuseum wordt georganiseerd.

Museumfederatie Fryslân coördineert de promotie van het Museumweekend in Fryslân.

Op 14 en 15 april 2012 namen 45 musea in Fryslân deel aan het Museumweekend met als thema 'Laat je verrijken in een museum'. In totaal waren er dit weekend ruim 20.300 bezoekers, die één of meer musea bezochten. Dit Museumweekend was 'één van de beste van de afgelopen jaren'.

De museumconsulenten van Ost-Friesland (ook namens Emsland) en Oldenburgerland hebben samen met de provincies Groningen, Drenthe en Fryslân in 2012 opnieuw het Museum Magazine gerealiseerd. In 2012 werd duidelijk dat de vernieuwing van dit magazine in 2013 kan plaatsvinden, omdat de subsidieaanvraag is gehonoreerd die de collega's van Oldenburgerland (namens ons allen) hebben ingediend.

In 2012 werd in de musea, aangesloten bij Museumfederatie Fryslân, het gemiddeld aantal bezoekers van de afgelopen jaren ontvangen, namelijk 825.000.

Bijlage 1:

Samenstelling van het team van (project)medewerkers en stagiaires van Museumfederatie Fryslân in 2012:

Mirjam Pragt	museumconsulent
Adrie Dijkstra	secretaresse/medewerker boekhouding
Michel Algra	medewerker boekhouding vanaf 1 september 2012
Karin van der Woude	secretaresse
Marja Kivinen	vakconsulent conservering
Sjoukje Polet	medewerker publiekstaken tot 1 december 2012
Merijn van Veen	medewerker educatie
Marjan Brouwer	medewerker digitalisering vanaf 17 september 2012
<u>Stagiaires</u>	
Saskia Veldman	stagiair boekhouding & administratie tot en met april 2012
Colin de Brock	stagiair boekhouding & administratie tot november 2012
Evert Kingma	stagiair boekhouding & administratie vanaf november 2012